

Στα σκουπίδια κρύβεται χρυσάφι: Διαχείριση απορριμμάτων και κοινωνικές συγκρούσεις.

Τάσος Κεφαλάς*

Είναι δυο-τρία χρόνια, στη διάρκεια των οποίων υπάρχει μια τεράστια κινητικότητα στο πεδίο της διαχείρισης των απορριμμάτων. Τέτοια που προδιαγράφει ένα ριζικά διαφορετικό τοπίο. Οι αλλαγές αυτές μπορεί να συνέπεσαν με την περίοδο εφαρμογής των μνημονίων, ωστόσο έχουν τη ρίζα τους σε προγενέστερο χρόνο. Απλά, τώρα, υπάρχουν ευνοϊκότερες συνθήκες για την εφαρμογή των σχεδίων στα οποία αναφερόμαστε. Ο γενικευμένος τρόπος εφαρμογής των κυβερνητικών σχεδίων, κατά κανόνα με πανομοιότυπες - προκαθορισμένες διαδικασίες, έχει συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας κοινής αίσθησης για το χαρακτήρα των αλλαγών που προωθούνται στο συγκεκριμένο τομέα. Σε πλατιά στρώματα της κοινωνίας έχουν εντυπωθεί ορισμένες βασικές αλήθειες, όπως:

Ο τομέας της διαχείρισης των απορριμμάτων αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό οικονομικό αντικείμενο και θα συνεχίσει να το αντιπροσωπεύει σε μεγάλο βάθος χρόνου. Υπάρχουν μεγάλες πιέσεις για την είσοδο ιδιωτικών συμφερόντων σε έναν κατ' εξοχή «αυτοδιοικητικό» τομέα, με την μορφή της ιδιωτικοποίησης μεγάλων τμημάτων του και με τη μορφή της παραχώρησης της κατασκευής και εκμετάλλευσης βασικών υποδομών, κυρίως μέσω ΣΔΙΤ. Επειδή κριτήριο των όποιων σχεδιασμών τείνει να καθιερωθεί το επιχειρηματικό κέρδος οι τεχνικές επιλογές αγνοούν ζητήματα περιβαλλοντικής ασφάλειας, οικονομικότητας του συστήματος και τήρησης βασικών κανόνων ορθής διαχείρισης των απορριμμάτων.

Αν είναι έτσι τα πράγματα, μεγαλύτερο ενδιαφέρον, από την επανάληψη κοινότυπων διαπιστώσεων, παρουσιάζει η εκτίμηση της κατάστασης στην οποία βρισκόμαστε και η αναζήτηση τρόπων και προϋποθέσεων για την ανακοπή της προδιαγεγραμμένης πορείας των εξελίξεων. Σε αυτά τα ζητήματα εστιάζει το παρόν σημείωμα. Εμβόλιμα, γίνεται μια αναφορά στο πως φτάσαμε ως εδώ, προκειμένου να κατανοήσουμε καλύτερα τις δυσκολίες που έχουμε να αντιμετωπίσουμε και τις δυσλειτουργίες που πρέπει να υπερβούμε.

1. Η υφιστάμενη κατάσταση και οι σχεδιασμοί

1.1 Από την καθυστέρηση στη «σύγχρονη διαχείριση»

Για πάρα πολλά χρόνια κεντρικό πρόβλημα στον τομέα της διαχείρισης των αποβλήτων ήταν η ανεξέλεγκτη διάθεσή τους σε παράνομες χωματερές, ρέματα, παλιά νταμάρια κλπ. ή σε «νόμιμους» χώρους ταφής, που, όμως, λειτουργούσαν σαν κοινές χωματερές (π.χ. η περίπτωση της Φυλής - Α. Λιοσίων στην Αττική). Σε ορισμένες περιπτώσεις (π.χ. Πελοπόννησος, νησιά κ.λπ.), αυτός ο τρόπος διαχείρισης εξακολουθεί να είναι η βασική επιλογή. Αρκεί να δει κανείς-μια το σχετικό πίνακα[1], με στοιχεία του 2011.

Το θέμα ενός στοιχειώδους σχεδιασμού, συνεπώς, έμπαινε (και εξακολουθεί να μπαίνει) σε προτεραιότητα. Στο σημείο αυτό αξίζει να υπογραμμίσουμε τον υπαρκτό κίνδυνο να γίνουν αποδεκτές από μεγάλα στρώματα της κοινωνίας οι κυρίαρχες επιλογές, μόνο και μόνο επειδή θα αντιμετωπίζουν διαφορετικά το θέμα της μαζικής ταφής των Αστικών Στερεών

Αποβλήτων (ΑΣΑ).

Το πρόβλημα επιχειρήθηκε να λυθεί με κάποια μέτρα[2], αλλά στο διάστημα μέχρι σήμερα πολλά βήματα δεν έγιναν. Η συσσώρευση, όμως, των προβλημάτων και η ανάγκη εκτεταμένων παρεμβάσεων, σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο, έφερε στην επιφάνεια το τεράστιο οικονομικό αντικείμενο που «κρύβει» ο τομέας της διαχείρισης των απορριμμάτων. Μεγάλοι οικονομικοί όμιλοι έδειξαν έντονο ενδιαφέρον να εμπλακούν στις σχετικές δραστηριότητες, όχι μόνο σαν εργολάβοι - κατασκευαστές των αντίστοιχων υποδομών, αλλά και σαν διαχειριστές και λειτουργοί των συστημάτων διαχείρισης. Αυτό ήταν το έναυσμα για μια εκτεταμένη «επίθεση» ιδιωτικοποίησης, που, σήμερα, τείνει να καταλάβει όλο το φάσμα της διαχείρισης (από την αποκομιδή, μέχρι την επεξεργασία και τη διάθεση). Αυτό είναι ένα στοιχείο, που πρέπει να συνυπολογίζουμε όταν προσπαθούμε να ερμηνεύσουμε τις όποιες εξελίξεις.

1.2 Το υφιστάμενο πλαίσιο και οι πρόσφατες αλλαγές

Η ανάγκη να γίνουν γρήγορα, πράγματα που έπρεπε να έχουν γίνει εδώ και χρόνια (όχι, κατ' ανάγκη, αυτά που προβλέπουν οι υφιστάμενοι σχεδιασμοί), έπρεπε να συμβαδίσει με τον εκσυγχρονισμό του νομοθετικού πλαισίου, έτσι ώστε, τουλάχιστον κατ' επίφαση, να υπάρξει μια εναρμόνιση με το ευρωπαϊκό «κεκτημένο». Γι αυτό, τα τελευταία δύο χρόνια, έχουμε μια σειρά από αλλαγές στο ισχύον πλαίσιο[3].

Στις όποιες αλλαγές θα πρέπει να προστεθεί η αδυναμία δημιουργίας εγκαταστάσεων διαχείρισης επικίνδυνων αποβλήτων. Η, από 23/6/2010, πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος σε επιχειρηματίες δεν απέδωσε καρπούς. Ενώ και η ομάδα εργασίας, που συγκροτήθηκε (7/3/2013) για τη χωροθέτηση εγκαταστάσεων διαχείρισης επικίνδυνων αποβλήτων, δεν έχει καταλήξει κάπου και ούτε φαίνεται να καταλήγει στο άμεσο μέλλον.

1.3 Βασικά προβλήματα, ελλείψεις, στρεβλώσεις

Η ενσωμάτωση της οδηγίας 2008/98/ΕΚ στην εθνική νομοθεσία ήταν ένα θετικό βήμα, που έγινε, όμως, με ατολμία και σε ορισμένες περιπτώσεις σε βάρος του πνεύματός της. Χαρακτηρίζεται από τη μηχανιστική μεταφορά (μετάφραση) της οδηγίας, κρίσιμα σημεία της οποίας, μάλιστα, έχουν παραλειφθεί, την υποβάθμιση της ουσίας των θετικών προβλέψεων της οδηγίας, τη συντήρηση της ασάφειας των «θολών» ή ανοιχτών σημείων της οδηγίας και την προσθήκη μιας σειράς αρνητικών ρυθμίσεων. Η εκπόνηση του εθνικού σχεδίου διαχείρισης αποβλήτων, του εθνικού στρατηγικού σχεδίου πρόληψης δημιουργίας αποβλήτων και των αναθεωρήσεων των Περιφερειακών Σχεδίων Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) γίνεται, ουσιαστικά, ερήμην των αρμόδιων υπηρεσιών του ΥΠΕΚΑ και των Φορέων Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΦοΣΔΑ). Η επιλογή της δημοπράτησης των νέων έργων με τη μέθοδο των ΣΔΙΤ και τη διαδικασία του ανταγωνιστικού διαλόγου επιβεβαιώνει την ουσιαστική εκχώρηση του σχεδιασμού στους ενδιαφερόμενους επενδυτές. Σε συνδυασμό με τα παραπάνω, οι ρυθμοί (μη) υλοποίησης των παραπάνω σχεδίων οδηγούν στο αβίαστο συμπέρασμα ότι αυτό στο οποίο αποσκοπούν, τελικά, είναι η εξασφάλιση της απαιτούμενης νομιμοφάνειας σε επιλογές που έχουν, εδώ και πολύ καιρό, δρομολογηθεί. Για να εξυπηρετηθεί η απρόσκοπτη διαδικασία δημοπράτησης πολλών έργων διαχείρισης απορριμμάτων καθυστερεί η συγκρότηση των περιφερειακών ΦοΔΣΑ. Σαν φορείς υλοποίησης των έργων επιλέγονται, αλλού οι περιφέρειες, αλλού οι υφιστάμενοι ΦοΔΣΑ και αλλού δήμοι. Ανεξάρτητα από τα παραπάνω, αξίζει να σημειωθεί η δυνατότητα μετατροπής των ΦοΔΣΑ σε Ανώνυμες Εταιρείες, με απόφαση όσων δήμων παράγουν τα 2/3

της ποσότητας των απορριμμάτων της περιφέρειας, καθώς και την παραχώρηση των βασικών αρμοδιοτήτων τους σε ολιγομελείς Εκτελεστικές Επιτροπές. Η μορφή και ο χαρακτήρας των ΦοΔΣΑ, οι δημοπρατήσεις με τη μέθοδο ΣΔΙΤ και οι αναθέσεις επιμέρους εργολαβιών συνηγορούν σε μια τάση γενικευμένης ιδιωτικοποίησης της διαχείρισης των απορριμμάτων. Αφήνεται να εννοηθεί ότι το σύνολο, σχεδόν, των διαθέσιμων κονδυλίων του ΕΣΠΑ, για έργα διαχείρισης απορριμμάτων, έχει δεσμευτεί για την εξυπηρέτηση των συγκεντρωτικών εγκαταστάσεων, που προωθούνται με τη μέθοδο ΣΔΙΤ. Προβληματική είναι η κατάσταση με τη λειτουργία του Ελληνικού Οργανισμού Ανακύκλωσης (ΕΟΑΝ) και των συστημάτων εναλλακτικής διαχείρισης, που ταλανίζονται από προβλήματα οργάνωσης, αποτελεσματικότητας και οικονομικής κακοδιαχείρισης. Πλευρές της λειτουργίας του αποτελούν αντικείμενο κατεπείγοντος ελέγχου του γενικού επιθεωρητή δημόσιας διοίκησης κ. Ρακιντζή. Ειδικά, το σύστημα εναλλακτικής διαχείρισης των συσκευασιών της ΕΕΑΑ (μπλε κάδοι) χαρακτηρίζεται από πλήρη αδιαφάνεια και αποτελεί αντικείμενο έρευνας των ευρωπαϊκών αρχών.

1.4 Πλήθος διαγωνισμών σε εξέλιξη

Σε αντίθεση με την ανάγκη προσαρμογής στα νέα δεδομένα, βρίσκεται σε εξέλιξη, με εντατικό ρυθμό, η δημοπράτηση πολλών έργων διαχείρισης απορριμμάτων, στη βάση των προβλέψεων των υπό αναθεώρηση ΠΕΣΔΑ και με τη μέθοδο ΣΔΙΤ. Έχει ανακηρυχθεί προσωρινός ανάδοχος στην περιφέρεια Πελοποννήσου (ΤΕΡΝΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ), αναμένεται η ανακήρυξη αναδόχου στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, ενώ βρίσκονται σε εξέλιξη οι διαγωνισμοί στις περιφέρειες Αττικής (τέσσερις μονάδες), Ηπείρου και Αν. Μακεδονίας - Θράκης (Αλεξανδρούπολη). Έργα σε νομαρχιακό επίπεδο βρίσκονται σε εξέλιξη σε Σέρρες, Ηλεία, Αιτωλοακαρνανία, Αχαΐα και Κέρκυρα[4].

1.5 Τα βασικά χαρακτηριστικά των προωθούμενων σχεδιασμών

Με τον τρόπο αυτό και στο συγκεκριμένο πολιτικό-οικονομικό περιβάλλον, στην πράξη έχει διαμορφωθεί ένα συγκεκριμένο μοντέλο διαχείρισης, με το βλέμμα στραμμένο στην αγορά, που αγνοεί τη διεθνή πρακτική, την ευρωπαϊκή οδηγία 2008/98/ΕΚ, τη δρομολογημένη από το ν. 4042/2012 εκπόνηση νέου εθνικού σχεδιασμού, την επιβεβλημένη αναθεώρηση των ΠΕΣΔΑ, την κοινή λογική, σε τελευταία ανάλυση.

Αυτό που αποτελεί κεντρικό πρόβλημα σήμερα είναι το ότι οι όποιοι σχεδιασμοί κινούνται σε μια τέτοια κατεύθυνση που συντηρούν, μεγεθύνουν και αναπαράγουν πολλά κρίσιμα προβληματικά στοιχεία της υφιστάμενης κατάστασης. Τα κύρια χαρακτηριστικά της οποίας είναι τα εξής:

η εμφανής απροθυμία της πολιτείας να υποστηρίξει ουσιαστικές πολιτικές πρόληψης, μείωσης των απορριμμάτων, διαλογής στην πηγή, ανακύκλωσης και κομποστοποίησης. οι ανεξέλεγκτες πρακτικές επιμόλυνσης των αστικών απορριμμάτων από επικίνδυνα-βιομηχανικά απόβλητα. η συνειδητή επιλογή να διατηρείται το μέγιστο μέρος των αστικών απορριμμάτων σε σύμμεικτη μορφή και, στη συνέχεια, να οδηγείται σε κεντρικές, σύνθετες εγκαταστάσεις επεξεργασίας, με σκοπό την ενεργειακή αξιοποίηση και την καύση. Κατά κανόνα αυτές οι εγκαταστάσεις είναι υπερδιαστασιοποιημένες, δηλαδή, έχουν μέγεθος που δεν αντιστοιχεί σε οποιαδήποτε, στοιχειωδώς λογική, διαχείριση. και το «κερασάκι στην τούρτα» είναι η σταδιακή εκχώρηση όλων των δραστηριοτήτων διαχείρισης (από την αποκομιδή, έως την καύση και τη διάθεση) στα μεγάλα οικονομικά συμφέροντα, με την παράλληλη υποβάθμιση του δημόσιου - κοινωνικού χαρακτήρα και κάθε ίχνους κοινωνικού

ελέγχου. Μια από τις πιο σοβαρές συνέπειες αυτής της επιλογής αποτελεί και η αναμενόμενη εκτόξευση του κόστους διαχείρισης.

1.6 Η ιδιαιτερότητα της Αττικής και της ΠΕ Θεσσαλονίκης

Η Αττική και η ΠΕ Θεσσαλονίκης, επειδή τα προς διαχείριση μεγέθη απορριμμάτων είναι τεράστια, κατά συνέπεια και το αντίστοιχο οικονομικό αντικείμενο πολύ μεγάλο, αποτελούν την πιο χαρακτηριστική περίπτωση σχεδιασμού με τα χαρακτηριστικά που προαναφέρθηκαν. Έτσι:

στην περιφερειακή ενότητα Θεσσαλονίκης, με πληθυσμό της τάξης των 1.200.000 κατοίκων και αναμενόμενη ετήσια παραγωγή ΑΣΑ όχι πάνω από 600.00 τόνους, σχεδιάζονται μονάδες επεξεργασίας σύμμεικτων δυναμικότητας 770.000 τόνων (420.000 τ. στην ΒΔ εγκατάσταση και 350.000 τ. στη ΝΑ εγκατάσταση). στην περιφέρεια Αττικής, με αναμενόμενη ετήσια παραγωγή ΑΣΑ της τάξης των 2.000.000 τόνων, σχεδιάζονται μονάδες επεξεργασίας σύμμεικτων δυναμικότητας 1.700.000 τόνων.

1.7 Αναντιστοιχία των σχεδιασμών με το πνεύμα της ιεράρχησης στη διαχείριση των ΑΣΑ

Ξεχωρίζουμε τα δύο βασικά χαρακτηριστικά των προωθούμενων σχεδιασμών και τις συνέπειες τους:

Η μεγάλη κλίμακα των έργων και ο συγκεντρωτισμός

Έρχονται σε σύγκρουση με τη διαλογή στην πηγή. Οι στόχοι της ανάκτησης δεν επιτυγχάνονται με τη μεταφορά αυτής της διαδικασίας σε κεντρικές εγκαταστάσεις. Στο βαθμό που αυτή γίνεται, είναι πολύ κατώτερης ποιότητας και μικρότερης εμπορικής αξίας τα ανακτώμενα προϊόντα. Πριμοδοτείται η ενεργειακή αξιοποίηση και η καύση. Μεγιστοποιούνται οι κίνδυνοι επιμόλυνσης. Πολλαπλασιάζονται οι πιθανότητες περιβαλλοντικών επεισοδίων. Αυξάνεται δυσθεώρητα το κόστος κατασκευής και διαχείρισης.

Η ενεργειακή αξιοποίηση

Το συνολικό ενεργειακό αποτέλεσμα είναι μικρό. Υπάρχει αμφισβήτηση της συμβατότητάς της, στα ελληνικά δεδομένα, με την οδηγία 2008/98/ΕΚ. Καταστρέφει πρώτες ύλες, χωρίς στην πράξη να υποκαθιστά άλλες. Εγκυμονεί περιβαλλοντικούς κινδύνους από τα αέρια και στερεά απόβλητα, τα οποία χρειάζονται ειδική διαχείριση (χώρους ταφής επικίνδυνων αποβλήτων ή επεξεργασία αδρανοποίησης), που ανεβάζει κατακόρυφα το κόστος. Κρύβει, πάντα, τους κινδύνους των αστοχιών ή των ηθελημένων παραβάσεων των όρων περιβαλλοντικής προστασίας.

2. Πώς φτάσαμε ως εδώ;

2.1 Αναλλοίωτη η βασική φιλοσοφία - χρόνια η ωρίμανση των έργων

Πολλοί-ες πιστεύουν ότι τα όσα παρακολουθούμε να συμβαίνουν στον τομέα της διαχείρισης των απορριμμάτων είναι συνέπεια των μνημονιακών πολιτικών. Είναι λάθος εκτίμηση, που κρύβει τις πραγματικές ευθύνες για το πώς φτάσαμε ως εδώ. Ανάμεσα σε αυτές και τις ευθύνες της αριστεράς και του περιβαλλοντικού κινήματος.

Όσο κι αν οι παλιότεροι και οι υφιστάμενοι σχεδιασμοί διακρίνονταν από αοριστία και έλλειψη ποιοτικών και ποσοτικών στόχων, η βασική φιλοσοφία τους ήταν παρούσα και είναι ίδια με αυτήν που χαρακτηρίζει και τις σημερινές εξελίξεις. Δηλαδή, το σχήμα: αδιάλεχτα ή σύμμεικτα απορρίμματα στην πηγή - σταθμοί μεταφόρτωσης (ΣΜΑ) - κεντρικές εγκαταστάσεις επεξεργασίας και ταφής. Αυτή είναι η αντίληψη που δημιούργησε και προσπαθεί να συντηρήσει εγκαταστάσεις «τέρατα», όπως αυτή της Φυλής, είναι αυτή που συντηρεί, σαν εναλλακτική λύση, την ιδέα νέων φαραωνικών εγκαταστάσεων εκτός Αττικής (π.χ. στη Ριτσώνα ή στα εξαντλημένα ορυχεία λιγνίτη της Δυτικής Μακεδονίας).

Ταυτόχρονα, έχουμε μια πολύχρονη διαδικασία προετοιμασίας των έργων υποδομής, κυρίως μονάδων επεξεργασίας σύμμεικτων και νέων ΧΥΤΑ - ΧΥΤΥ. Για τα έργα που σήμερα βλέπουμε να βρίσκονται σε διαδικασία δημοπράτησης έχει προηγηθεί μακρόχρονη προσπάθεια περιβαλλοντικής και χρηματοδοτικής ωρίμανσης. Αλλά και δημιουργίας προϋποθέσεων αποδοχής τους από την κοινωνία, με πλήθος επιχειρημάτων, συνήθως πλαστών. Πάντα, σε μια νεοφιλελεύθερη λογική διαμελισμού του έργου της διαχείρισης των απορριμμάτων και σταδιακής εκχώρησής του στο ιδιωτικό κεφάλαιο. Το ότι σε αρκετές περιπτώσεις υπήρξαν αναπροσαρμογές σχεδίων και τακτικών υλοποίησής τους δεν αλλάζει, καθόλου, την ουσία.

2.2 Οι ευθύνες της τοπικής αυτοδιοίκησης και της αριστεράς

Ο τομέας της διαχείρισης των απορριμμάτων είναι παραδοσιακά συνδεδεμένος με την τοπική αυτοδιοίκηση, της οποίας αποτελεί βασικό τομέα ευθύνης. Και αυτό είναι και εξηγήσιμο και απολύτως λογικό. Ταυτόχρονα, η παραγωγή και η διαχείριση των απορριμμάτων είναι ζήτημα - καθρέφτης μιας συγκεκριμένης πολιτικο-κοινωνικής κατάστασης, που απαιτεί την αυτενέργεια και την άμεση συμμετοχή των πολιτών, για την προώθηση αλλαγών σε όφελος της κοινωνίας. Γεγονός που την καθιστά προνομιακό, εκτός από αναγκαίο, πεδίο παρέμβασης και για τη σύμπασα αριστερά. Παρόλα αυτά και η τοπική αυτοδιοίκηση και η αριστερά έχουν αποδειχτεί κατώτερες των περιστάσεων στο συγκεκριμένο ζήτημα. Μερικές από τις αιτίες αυτής της χρόνιας ανεπάρκειας μπορούμε να υποθέσουμε ότι είναι:

Η χαμηλή αξιολόγηση του ζητήματος, τόσο από οικονομική, όσο και από περιβαλλοντική άποψη. Πρόκειται για συνδυασμό άγνοιας, για το περιβαλλοντικό και οικονομικό κόστος που συνεπάγεται η ανορθολογική διαχείριση των απορριμμάτων και αδιαφορίας για το καλώς εννοούμενο δημόσιο συμφέρον. Είναι απορίας άξιο το ότι δεν έχουν κατατεθεί αγωγές και δεν έχουν ασκηθεί ποινικές διώξεις για τέτοιου είδους στάση, όσων άσκησαν ή ασκούν εξουσία. Αλλά αυτό συνδέεται με τα ανταντακλαστικά του συνόλου της κοινωνίας. Η στενά τοπικιστική αντίληψη, που αρκείται στην εικόνα μιας καθαρής πόλης ή χωριού και στην απόκρουση οποιασδήποτε υποδομής διαχείρισης απορριμμάτων, ακόμη κι αν αφορά στην ανακύκλωση ή την κομποστοποίηση. Προέκταση αυτής της λογικής είναι η ανυπαρξία πρωτοβουλιών για τη διαμόρφωση τοπικών σχεδίων διαχείρισης, που, εκτός των άλλων, θα ήταν ένα δείγμα έμπρακτης αλληλεγγύης στους πολίτες των περιοχών υποδοχής τεραστίων ποσοτήτων απορριμμάτων, με ότι αυτό συνεπάγεται. Η ενσωμάτωση από την τοπική αυτοδιοίκηση και μεγάλο μέρος της αριστεράς της λογικής των ΣΜΑ και των μεγάλων κεντρικών εγκαταστάσεων. Δεν είναι μυστικό ότι, στην περίπτωση της Αττικής, αυτοδιοικητικά στελέχη και μελετητές της αριστεράς έχουν βάλει το «λιθαράκι» τους στη διαμόρφωση του σημερινού σκηνικού. Συνήθως, με τη λογική του κεντρικού σχεδιασμού και του ελέγχου της διαχείρισης των απορριμμάτων. Παραβλέποντας ή αγνοώντας ότι η ανάγκη σχεδιασμού, ο δημόσιος χαρακτήρας και η οικονομικότητα του συστήματος δεν

έρχονται σε αντίθεση με την αποκεντρωμένη διαχείριση και τις υποδομές μικρής κλίμακας. Πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα επιβίωσης αυτής της αντίληψης στην αριστερά αποτελεί η στάση του ΚΚΕ. Οι σχέσεις διαπλοκής μέρους της αυτοδιοίκησης με την πολιτική εξουσία και μεγάλα οικονομικά συμφέροντα, που ενδιαφέρονται για το διαμελισμό της «λείας» στη διαχείριση των απορριμμάτων. Για την εξυπηρέτηση πολιτικών σχεδιασμών, στην πρώτη περίπτωση και ιδιοτελών συμφερόντων στη δεύτερη περίπτωση.

2.3 Ο ρόλος των εργαζομένων στην αυτοδιοίκηση και των κοινωνικών οργανώσεων

Ο άλλος παράγοντας, που θα μπορούσε να αποτρέψει τις όποιες αρνητικές εξελίξεις και δεν το έχει καταφέρει, είναι ο πόλος της κοινωνίας, που συμπεριλαμβάνει μεμονωμένους πολίτες, κοινωνικές και περιβαλλοντικές οργανώσεις και, φυσικά, τους εργαζόμενους στην τοπική αυτοδιοίκηση. Τι θα μπορούσαμε να πούμε για το δικό τους ρόλο, μέχρι τώρα:

Ξεκινώντας από τους εργαζόμενους στην ΤΑ, θα πρέπει να παρατηρήσουμε ότι για μακρύ χρονικό διάστημα έμειναν «έξω από το χορό», χωρίς, δηλαδή, να εμπλακούν με την ουσία των εφαρμοζόμενων πολιτικών στον τομέα της διαχείρισης των απορριμμάτων. Μεγαλύτερο ενδιαφέρον και εμπλοκή υπήρξε όταν συνειδητοποιήθηκε ότι οι νέες εξελίξεις θα επηρεάσουν το δημόσιο χαρακτήρα του συστήματος και τις εργασιακές τους σχέσεις και θα κινδυνεύσουν και οι ίδιες οι θέσεις εργασίας. Και πάλι, όμως, ο δημόσιος λόγος τους εμφανίζεται μονομερής. Τουλάχιστον, όπως διατυπώνεται από το κεντρικό συνδικαλιστικό τους όργανο, την ΠΟΕ ΟΤΑ, που δεν φαίνεται να αποστασιοποιείται ρητά και καθαρά από την ουσία του κυρίαρχου μοντέλου, όπως περιγράφηκε παραπάνω. Η αντίσταση στην ιδιωτικοποίηση, η διασφάλιση των θέσεων εργασίας και η άρνηση της καύσης των απορριμμάτων δεν είναι επαρκές πλαίσιο, ούτε γενικότερα, ούτε για το δικό τους αγώνα. Θεωρώ ότι πρέπει να συνειδητοποιηθεί πως το συγκεντρωτικό μοντέλο διαχείρισης σπρώχνει τα πράγματα στην ιδιωτικοποίηση και την απώλεια θέσεων εργασίας και πως χρειάζεται σαφής και κατηγορηματική απόρριψή του και υποστήριξη της λογικής της αποκεντρωμένης διαχείρισης. Μαζί με αυτό θα χρειαστεί και αλλαγή νοοτροπιών στην εκτέλεση του καθημερινού έργου των εργαζομένων στην ΤΑ και πιο ουσιαστική συμμετοχή στην υποστήριξη εναλλακτικών στρατηγικών στους δήμους. Θα ήταν λάθος να παραβλέψουμε κρούσματα αδιαφορίας και αποδοχής της ιδιωτικοποίησης της αποκομιδής, όπως συνέβη, πρόσφατα, με σωματείο εργαζομένων σε δήμο της Θεσσαλίας. Στις περιβαλλοντικές οργανώσεις, κυρίως, οφείλεται το γεγονός ότι έχει αποκτήσει ευρύτερη διάδοση και αποδοχή η αναγκαιότητα της πρόληψης, της διαλογής στην πηγή, της ανακύκλωσης, της κομποστοποίησης και της αποφυγής της καύσης των απορριμμάτων. Πρακτικών, που πρέπει να αποτελούν βασικό στοιχείο οποιασδήποτε εναλλακτικής πρότασης. Ωστόσο, αυτό που χαρακτήρισε τη δράση των περιβαλλοντικών οργανώσεων και άλλων φορέων, τόσο σε τοπικό, όσο και σε κεντρικό επίπεδο, ήταν η έμφαση στην περιβαλλοντική διάσταση του ζητήματος και η αδυναμία ανάδειξης της οικονομικής και κοινωνικής πτυχής του. Η διαχείριση, σε κεντρικό επίπεδο, του ζητήματος (για λογαριασμό της «κοινωνίας των πολιτών») από ορισμένες μεγάλες ΜΚΟ, που δεν διακρίνονται για το ριζοσπαστικό τους προσανατολισμό και που θέλουν να έχουν γέφυρες επικοινωνίας και με κατεστημένα συμφέροντα και τους φορείς εξουσίας, δεν επέτρεψε να διαμορφωθεί έγκαιρα ένα συμπαγές μέτωπο αντίδρασης στους επιχειρούμενους σχεδιασμούς. Ενώ, μια σειρά αντιλήψεων, περί «πράσινης» επιχειρηματικότητας, έχουν αφήσει στο απυρόβλητο, αν δεν ενισχύουν, τη συνειδητή προσπάθεια εξάλειψης του δημόσιου χαρακτήρα της διαχείρισης των απορριμμάτων. Για όλους τους παραπάνω λόγους, ήταν εμφανής η απουσία ενός συνολικού εναλλακτικού μοντέλου διαχείρισης, με εσωτερική συνοχή και με στόχευση. Το κενό αυτό ήρθε να καλύψει, με καθυστέρηση φυσικά, η δραστηριότητα σειράς

νέων κοινωνικών οργανώσεων, που φαίνονται να συντάσσονται σε μια κοινή αντίληψη, που περιγράφεται με τη διατύπωση «δημόσια αποκεντρωμένη διαχείριση, με έμφαση στη διαλογή στην πηγή και με κοινωνική συμμετοχή». Όπως έχει ξεκαθαριστεί πολλές φορές δεν πρόκειται για την «ανακάλυψη του τροχού», αλλά για τη σύνθεση γνωστών πρακτικών σε μια ενιαία πρόταση, όχι ουδέτερη πολιτικά και κοινωνικά. Ελπίζω ότι δεν θα θεωρηθεί σύμπτωμα της πρακτικής «βλογάμε τα γένια μας» αν πω ότι καθοριστικό ρόλο σε αυτήν την εξέλιξη έχει παίξει η συγκρότηση, στην αρχή του 2011, και η δράση της «Πρωτοβουλίας συνεννόησης για τη διαχείριση των απορριμμάτων» (για συντομία, ΠΡΩΣΥΝΑΤ).

3. Μπορούμε να τους σταματήσουμε και πώς;

Όπως και σε πολλούς άλλους τομείς, έτσι και στη διαχείριση των απορριμμάτων, το μνημονιακό καθεστώς επιχειρεί να δημιουργήσει τετελεσμένα, έτσι ώστε να καταστεί ανέφικτη η ανατροπή των τωρινών επιλογών. Ακόμη κι αν μεσολαβήσουν ριζικές αλλαγές στο πολιτικό σκηνικό. Από την άλλη, είναι εξαιρετικά επείγον να αντιμετωπιστούν τα υπαρκτά προβλήματα στη διαχείριση των απορριμμάτων, που στην πλειονότητα των περιπτώσεων έχουν χαρακτηριστικά κρίσης. Μπορούμε να ανταποκριθούμε σε αυτήν την πρόσκληση; Εκτιμώ ότι μπορούμε και πρέπει να το πιστέψουμε και να το επιχειρήσουμε. Σε αυτήν την περίπτωση, είναι σκόπιμο, πριν από οτιδήποτε άλλο, να ξεκαθαρίσουμε τον ενοποιητικό στόχο των πολιτικών και κοινωνικών αγώνων, που, κατά τα άλλα, θα έχουν τα ιδιαίτερα τοπικά ή θεματικά χαρακτηριστικά.

3.1 Ο ενοποιητικός στόχος των πολιτικών και κοινωνικών δράσεων

Δεν μπορεί να είναι άλλος από την αποτροπή της υλοποίησης των υφιστάμενων σχεδιασμών, που, πρακτικά, σημαίνει «πάγωμα» και ακύρωση των διαγωνισμών που βρίσκονται σε εξέλιξη, σε συνδυασμό με την ανάληψη άμεσων πρωτοβουλιών για την υλοποίηση δράσεων αποκεντρωμένης διαχείρισης των απορριμμάτων με δημόσιο και κοινωνικό χαρακτήρα.

Τίποτα περισσότερο, τίποτα λιγότερο. Ούτε ο ένας στόχος μόνος του, ούτε ο άλλος. Και οι δύο μαζί. Δεν είναι συνωμοσιολογία, ούτε αφορισμός: πολιτικές που αγνοούν την ανάγκη και της πρόωξης εναλλακτικών λύσεων «αλείφουν βούτυρο στο ψωμί» των πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων, που επιδιώκουν την πλήρη διάλυση του δημόσιου συστήματος. Το ίδιο κάνουν και οι πολιτικές που επιδιώκουν μικροβελτιώσεις των ΠΕΣΔΑ, περιορίζονται σε περιφερειακές δράσεις ανακύκλωσης και κομποστοποίησης και υποβαθμίζουν τα πολιτικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά της σύγκρουσης.

3.2 Με τι μέσα θα δώσουμε το αγώνα

Απάντηση: με όλα. Ενδεικτικά, θα μπορούσαμε να καταγράψουμε:

Τις πολιτικές, κοινωνικές και νομικές δράσεις με σκοπό να σταματήσουμε τα έργα ΣΔΙΤ, που βρίσκονται σε εξέλιξη. Κάνοντας σαφές ότι θα έχουν συνεχή κοινωνική αντίδραση, βγάζοντάς τα «παράνομα» στα δικαστήρια, αποθαρρύνοντας ΕΕ και τράπεζες να τα χρηματοδοτήσουν κλπ. Τη διαμόρφωση τοπικών σχεδίων εναλλακτικής διαχείρισης και τη διεκδίκηση της χρηματοδότησης και της υλοποίησής τους, δίνοντας συνέχεια και πληθαίνοντας τις μικρές, μέχρι τώρα, απόπειρες δήμων και πρωτοβουλιών πολιτών. Να κάνουμε σαφές στη διαπλοκή πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων ότι τις ποσότητες σύμμεικτων απορριμμάτων, που χρειάζονται για τις συγκεντρωτικές τους εγκαταστάσεις,

δεν θα τους τα διασφαλίσουμε. Τη διαμόρφωση προϋποθέσεων για την απαλλαγή από κυβερνητικά σχήματα νεοφιλελεύθερων προσανατολισμών και μνημονιακών δεσμεύσεων. Όποια κι αν είναι η αντίληψή μας για τις επιθυμητές αλλαγές στο πολιτικό σκηνικό, σίγουρα δεν περιλαμβάνουν τη συνέχιση πολιτικών σαν αυτές που βιώνουμε σήμερα. Τη συμμετοχή στην τελική διαμόρφωση των εθνικών σχεδίων διαχείρισης και πρόληψης δημιουργίας αποβλήτων, που βρίσκονται στη φάση της μελέτης, με σκοπό να εναρμονιστούν με τις βασικές προβλέψεις της ιεράρχησης των δράσεων στη διαχείριση των απορριμμάτων. Την επιδίωξη ριζικών αλλαγών - αναθεωρήσεων των υφιστάμενων ΠΕΣΔΑ, στην κατεύθυνση της ενσωμάτωσης των αλλαγών στη νομοθεσία και των καλών πρακτικών, διεθνώς και στη χώρα μας. Την ενθάρρυνση της εμπλοκής των πολιτών στη διαδικασία της διαχείρισης των απορριμμάτων, με κάθε τρόπο που μπορεί να δώσει ώθηση στην εναλλακτική διαχείριση και θα συνεισφέρει στην αφύπνιση και στην ανάληψη των ευθυνών της τοπικής αυτοδιοίκησης και στην εδραίωση του δημόσιου και κοινωνικού χαρακτήρα του συστήματος.

3.3 Οι κοινωνικές πρωτοβουλίες στη διαχείριση των απορριμμάτων

Πιάνομαι από το τελευταίο σημείο, για να κλείσω αυτό το σημείωμα με το θέμα των κοινωνικών πρωτοβουλιών στη διαχείριση των απορριμμάτων. Καθώς, αρχίζουν, να πυκνώνουν οι πρωτοβουλίες πολιτών, ανά την Ελλάδα, με πρόθεση την πιο άμεση συμμετοχή τους στη διαχείριση των αποβλήτων. Αφορούν, κατά κανόνα, σχήματα συνεταιριστικής οργάνωσης διαφόρων μορφών, ως προς τη δομή και με δραστηριότητα στον τομέα της ανακύκλωσης, συνήθως, ως προς το περιεχόμενο. Οι πρώτες απόπειρες φέρνουν στην επιφάνεια έναν πλουραλισμό επιλογών, τόσο ως προς τη μορφή τους, όσο και ως προς τη σκοπιμότητα και το χαρακτήρα τους.

Έχουμε παραδείγματα αστικών μη κερδοσκοπικών εταιρειών, ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ., αλλά και πολυμετοχικών ΑΕ λαϊκής βάσης. Ταυτόχρονα, έχουμε σημαντικές διαφοροποιήσεις, ως προς τη σκοπιμότητα και το χαρακτήρα των διαφόρων πρωτοβουλιών, που, κατά τα άλλα, ευαγγελίζονται όλες την «εναλλακτική» διαχείριση των απορριμμάτων. Έτσι:

Αλλού στρέφονται σε δραστηριότητες με μόνιμο χαρακτήρα και αλλού σε προσωρινής διάρκειας δράσεις, μέχρι η αυτοδιοίκηση να αναλάβει τον ουσιαστικό της ρόλο. Αλλού προτάσσεται ο κοινωνικός χαρακτήρας των πρωτοβουλιών και αλλού η ευκαιρία για την ανάπτυξη μιας επιχειρηματικής δράσης, με συμμετοχικό, έστω, τρόπο. Αλλού επιδιώκεται η συνεργασία με την αυτοδιοίκηση και αλλού αναπτύσσεται ένα ανταγωνιστικό πνεύμα. Αλλού επιλέγονται οι τυπικές εταιρικές διαδικασίες και αλλού διαδικασίες αμεσοδημοκρατικού χαρακτήρα.

Ο προβληματισμός και το ενδιαφέρον για το μέλλον αυτών των πρωτοβουλιών είναι εύλογος. Ωστόσο, αν και παρακολουθούμε ακόμη τα πρώτα «επεισόδια» των σχετικών εγχειρημάτων, δεν θα αποφύγω τον πειρασμό να σημειώσω ορισμένες πρακτικές, που φαίνεται να διαφοροποιούνται σημαντικά ως προς τις στοχεύσεις. Αναφέρομαι σε εγχειρήματα που προτάσσουν την επιχειρηματικότητα («πράσινη», φυσικά) και το ατομικό όφελος των συμμετεχόντων, έναντι του συλλογικού, υιοθετούν μια «εργολαβική» λογική και των οποίων η επιτυχία προϋποθέτει το διαμελισμό και την εκχώρηση του έργου της διαχείρισης των απορριμμάτων από τους δήμους.

Στη χώρα μας δεν έχουμε εκτεταμένο τομέα συνεταιριστικής οικονομικής δραστηριότητας. Μας λείπουν, κατά συνέπεια, πολλές αναγκαίες πληροφορίες και εμπειρίες. Από την άλλη,

οι υπάρχουσες εμπειρίες δεν είναι πάντα θετικές. Ούτε έχουμε συμφωνήσει, όσοι εμπλεκόμαστε σε κάθε μορφής κοινωνικές πρωτοβουλίες και δραστηριότητες, στο τι πραγματικά αντιπροσωπεύει η συνεταιριστική δραστηριότητα, γενικά. Αν, δηλαδή, πρόκειται για μια πιο «δίκαιη» κατανομή του παραγόμενου πλούτου, στο πλαίσιο του καπιταλιστικού συστήματος, αν πρόκειται για ένα διακριτό τρίτο (σε σχέση με το κρατικό και το ιδιωτικό) πυλώνα της οικονομίας ή, πολύ περισσότερο, αν είναι εργαλείο ανατροπής των κυρίαρχων σχέσεων στην οικονομία. Γι αυτό και η όποια συζήτηση δεν θα μείνει εδώ. Μιλώντας, ωστόσο, για τις συνεταιριστικές απόπειρες στο πεδίο της διαχείρισης των απορριμμάτων, που επιδιώκουν την κοινωνική συμμετοχή και τον κοινωνικό έλεγχο και λειτουργούν με όρους ευρύτερου δημόσιου συμφέροντος, εκτιμώ ότι δεν μπορούν να υπάρξουν:

Αν δεν αναγνωρίσουν την ανάγκη ύπαρξης ενός δημόσιου συστήματος διαχείρισης. Αν δεν λειτουργήσουν στο πλαίσιο ενός σχεδίου αποκεντρωμένης διαχείρισης, καθολικής εφαρμογής και όχι πολυδιάσπασης, που θα αξιοποιεί συλλογικά τα όποια οφέλη του. Αν δεν εφαρμόσουν αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες, που θα ενθαρρύνουν τη συμμετοχή των πολιτών και τη συνυπευθυνότητα.

*Τάσος Κεφαλάς, μέλος της Πρωτοβουλίας συνεννόησης για τη διαχείριση των απορριμμάτων

[1] τρόποι διαχείρισης των ΑΣΑ - 2011 (εκτίμηση)

τρόπος διαχείρισης

ποσοστό (%) κ.β.

Ταφή

82

σε ΧΥΤΑ

(77,2)

σε ΧΑΔΑ

(4,8)

ανακύκλωση υλικών

15

ανάκτηση οργανικών

[2] Με τη διαμόρφωση ενός εθνικού σχεδιασμού, που πήρε μια στοιχειώδη μορφή το 2003 (ΚΥΑ 50910/2727 - ΦΕΚ Β 1909/22.12.2003). Επίσης, με τη διαμόρφωση περιφερειακών σχεδιασμών, που στην αρχή, απλά, συνένωσαν τους υπάρχοντες νομαρχιακούς σχεδιασμούς (2003) και, αργότερα, μορφοποιήθηκαν στους λεγόμενους ΠΕΣΔΑ (περιφερειακούς σχεδιασμούς διαχείρισης αποβλήτων), την περίοδο από το τέλος του 2004, έως την αρχή του 2006. Βασικό χαρακτηριστικό αυτών των σχεδιασμών ήταν η γενικότητα και η αοριστία. Περίσσευαν τα ευχολόγια, ενώ απουσίαζαν (και απουσιάζουν) οι συγκεκριμένοι δεσμευτικοί στόχοι και τα εργαλεία της υλοποίησής τους. Ταυτόχρονα, το συνολικό νομοθετικό πλαίσιο της διαχείρισης των αποβλήτων (επικίνδυνα βιομηχανικά απόβλητα, υγρά απόβλητα κ.λπ.) εξακολούθησε να παραμένει αποσπασματικό και διάσπαρτο σε διάφορα νομοθετήματα και υπουργικές αποφάσεις.

[3]

Ψηφίστηκε και έχει τεθεί σε ισχύ ο ν. 4042/2012 (Πλαίσιο παραγωγής και διαχείρισης αποβλήτων - Εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/98/ΕΚ) Σε εφαρμογή του παραπάνω νόμου (άρθρα 22,23,33,35), εκπονείται νέο εθνικό σχέδιο διαχείρισης αποβλήτων και εθνικό στρατηγικό σχέδιο πρόληψης δημιουργίας αποβλήτων, που προβλέπεται να ενσωματωθεί στο πρώτο. Για το πρώτο σχέδιο έχει ανατεθεί η σχετική μελέτη στις 30/4/2012, ενώ η μελέτη για το δεύτερο ανατέθηκε στις 30/4/2013. Είναι βέβαιο, τώρα, ότι οι συμβατικοί χρόνοι παράδοσης δεν θα τηρηθούν. Έχει υλοποιηθεί η σύσταση Φορέων διαχείρισης σε περιφερειακό επίπεδο (ν. 3852/2010, ν. 3979/2011, ΥΑ 52546/2011, ν. 4042/2012, ν. 4071/2012). Η αρμοδιότητα εκπόνησης και υλοποίησης των περιφερειακών σχεδιασμών (ΠΕΣΔΑ) ανήκει, πλέον, στους παραπάνω περιφερειακούς ΦοΔΣΑ (ν. 4042/2012, άρθρο 35). Με εξαίρεση τον ΕΔΣΝΑ (Αττική), όμως, δεν φαίνεται να έχουν συγκροτηθεί όλοι και, κυρίως, δεν έχουν αναπτύξει λειτουργία, ούτε έχουν αναλάβει τις υποχρεώσεις τους. Αντίθετα, έχει ξεκινήσει διαδικασία επανεξέτασης του θεσμικού πλαισίου των ΦοΔΣΑ (συγκροτήθηκε ομάδα εργασίας, στις 7/3/2013). Οι υφιστάμενοι ΠΕΣΔΑ έχουν επικυρωθεί στο διάστημα από το τέλος του 2004, έως την αρχή του 2006. Σε όλους προβλέπεται διαδικασία αναθεώρησης και επικαιροποίησης, το πολύ, μετά από 5 ή 6 χρόνια. Σε λίγες περιπτώσεις (στη Δυτική Μακεδονία το 2008, στην Αν. μακεδονία και Θράκη το 2009, στην Πελοπόννησο το 2010 και στην Κρήτη το 2013) έχει ολοκληρωθεί αυτή η διαδικασία και σε λίγες ακόμη βρίσκεται σε εξέλιξη (Βόρειο Αιγαίο και Ιόνια νησιά). Στις άλλες δεν έχει ξεκινήσει καν. «Με απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών και Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής προσδιορίζονται οι Μονάδες Επεξεργασίας Απορριμμάτων (Μ.Ε.Α.) που είναι αναγκαίες σε εθνικό επίπεδο για την κάλυψη των απαιτήσεων των Οδηγιών 1999/31/ΕΚ και 2008/98/ΕΚ και την επίτευξη οικονομικών κλίμακας όσον αφορά το κόστος κατασκευής των έργων και το κόστος των ανταποδοτικού χαρακτήρα παρεχόμενων υπηρεσιών. Ειδικότερα, με την ανωτέρω απόφαση προσδιορίζεται ο αριθμός των αναγκαίων Μ.Ε.Α., οι εξυπηρετούμενες από αυτές περιοχές και κάθε άλλο στοιχείο που κρίνεται αναγκαίο για την επίτευξη των ανωτέρω στόχων» (ν. 4071/2012, κεφάλαιο τρίτο, άρθρο 17, παρ. 13). Η νομοθεσία για την εναλλακτική διαχείριση συσκευασιών και άλλων προϊόντων εξακολουθεί να στηρίζεται στο ν. 2939/2001, στο ΠΔ 99/2008 και στο ν. 3854/2010. Το έργο αυτό έχει ανατεθεί στον Ε.Ο.Ε.Δ.Σ.Α.Π. (Εθνικός οργανισμός

εναλλακτικής διαχείρισης συσκευασιών και άλλων προϊόντων), που με το ν. 4042/2012 μετονομάστηκε σε Ε.Ο.ΑΝ. (Ελληνικός οργανισμός ανακύκλωσης). Το νέο ΔΣ του ΕΟΑΝ συγκροτήθηκε στις 26/4/2012.

[4] Είναι ενδεικτική του επιχειρηματικού ενδιαφέροντος που υπάρχει η συμμετοχή όλων των μεγάλων κατασκευαστικών ομίλων της χώρας, σε συνεργασία με μεγάλες, εξειδικευμένες στη διαχείριση των απορριμμάτων, εταιρείες του εξωτερικού. Είναι χαρακτηριστικός ο κατάλογος των εταιρειών, που εκδήλωσαν ενδιαφέρον για τα έργα της Αττικής:

ΑΚΤΩΡ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΕΙΣ ΑΕ - ΗΛΕΚΤΩΡ ΑΕ (όμιλος Μπόμπολα) J&P ΑΒΑΞ ΑΕ - ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ ΑΕ ΤΕΡΝΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ - ΔΕΗ ΑΕ ΤΟΞΟΤΗΣ ΑΕ (όμιλος Καλογρίτσα) ARCHIRODON GROUP NV - INTRAKAT ΑΕ - ENVITEC ΑΕ (όμιλος Κόκκαλη) ΜΕΤΚΑ ΑΕ - Χρ. Δ. Κωνσταντινίδης ΑΕ (όμιλος Μυτιληναίου) ΝΟΝΑΕΡΑ HELLAS ΑΕ (όμιλος Κοπελούζου) ΕΡΕΤΒΟ ΑΕ - ΔΟΜΟΣΠΟΡΤ ΑΕ - ΕΓΝΩΝ ΑΤΕ

Όσοι-ες δυσκολεύονται να εξηγήσουν το έντονο ενδιαφέρον της τρικόικας για την ταχεία προώθηση των διαγωνισμών, ας μη ξεγελιούνται από την «ελληνικότητα» των σχημάτων. Όλα, ανεξαιρέτως, στηρίζουν την παρουσία τους σε πλήθος συνεργασιών με ευρωπαϊκούς οικονομικούς κολοσσούς, εξειδικευμένους στη διαχείριση των απορριμμάτων. Ας έχουν, επίσης, υπόψη το πλήθος των συμφώνων συνεργασίας, που έχουν σπεύσει να υπογράψουν δήμοι και περιφέρειες με αντίστοιχους γερμανικούς οργανισμούς. Το τελευταίο αποτελεί προϊόν της συστηματικής δουλειάς του κ. Φούχτελ με εύπιστους Έλληνες αυτοδιοικητικούς.